

Rapport – status handlingsplan mot arbeidslivskriminalitet og sosial dumping

Gjennomføring av tiltak

Organisert arbeidsliv og styrket trepartssamarbeid

1. *Øke skattefradraget for fagforeningskontingent*

Regjeringen har i statsbudsjettene for 2022 og 2023 doblet det maksimale skattefradraget for innbetalt fagforeningskontingent fra 3 850 kroner til 7 700 kroner. Økningen gjelder både fradrag for fagforeningskontingent og for kontingent til visse yrkes- og næringsorganisasjoner.

2. *Bidra til økt organisasjonsgrad og tariffavtaledekning i samarbeid med partene i arbeidslivet*

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har i 2022 og 2023 gjennomført konferanser for å rette oppmerksomheten mot tiltak myndighetene og partene i arbeidslivet kan samarbeide om for å bidra til økte organisasjonsgrader og tariffavtaledekning. På konferansene er det lagt fram oppdaterte kartlegginger av det organiserte arbeidslivet og bruken av ulike tilknytningsformer i arbeidslivet.

Regelverket for innleie av arbeidstakere fra bemanningsforetak er endret, jf. tiltak 25, mens bestemmelsen om adgang til tidsbegrenset innleie etter avtale med tillitsvalgte er beholdt uendret. Dette bidrar relativt sett til økt handlingsrom for virksomheter som er bundet av landsomfattende tariffavtale med fagforening med innstillingsrett.

3. *Styrke kunnskapen om et organisert arbeidsliv*

I treparts bransjeprogram samarbeider myndighetene ved Arbeidstilsynet og organisasjonene i arbeidslivet om tiltak for å styrke kunnskapen og øke organisasjonsgradene. Temaet tas opp på webinar for deltakerne i alle bransjeprogrammene i november 2023, med vekt på tiltak for å nå fram med informasjon om det organiserte arbeidslivet til utenlandske arbeidstakere, jf. tiltak 14. Arbeidstilsynet har de siste årene utviklet og forbedret veiledningen på nett rundt det organiserte arbeidsliv og lokalt partsarbeid. Disse veiledningsressursene er mye benyttet.

4. *Styrke samarbeidet mot svart økonomi (SMSØ) på regionalt og nasjonalt nivå*

I Samarbeid mot svart økonomi (SMSØ) arbeider Skatteetaten og partene i arbeidslivet med tiltak for å bidra til like konkurransevilkår, gode arbeidsplasser og etterlevelse av regelverket. I 2022 kom hovedorganisasjonen Virke inn i SMSØ. Samarbeidet består nå av LO, Unio, YS, KS, NHO, Virke og Skatteetaten. Samarbeidet har vist seg godt egnet og nyttig som en arena for å utveksle erfaringer og synspunkter på viktige temaer på området, både for Skatteetaten og de øvrige partene.

SMSØ tar sikte på å utgi en oppdatert handlingsplan for SMSØ tidlig i 2024. Det vurderes bl.a. å utvikle innsatsen mot ungdom og nye næringsdrivende.

SMSØs regionale grupper ble omorganisert sent i 2022. Det er partenes behov og kapasitet som former aktiviteten. Det er bl.a. innført en årlig konferanse der de regionale gruppene møtes for å utveksle erfaringer.

5. *Gi støtte til Fair Play Bygg Norge*

Etter forslag fra regjeringen er det fra og med statsbudsjettet for 2023 innført et treårig tilskudd til Fair Play Bygg Norge med 2 mill. kroner årlig. Partene på arbeidstaker- og arbeidsgiversiden står bak Fair Play Bygg Norge, som blant arbeider med informasjon og bistand til arbeidstakere og gir tips til myndighetene. Formålet med tilskuddet er å gi dem muligheter for å styrke sin innsats mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet.

6. *Kollektiv søksmålsrett på flere områder*

Regjeringen har fått innført en rekke endringer som skal bidra til et trygt, seriøst og organisert arbeidsliv og som vil gjøre det lettere for arbeidstakere å håndheve sine rettigheter. Etter forslag fra regjeringen er det blant annet innført restriksjoner i adgangen til innleie, den generelle adgangen til midlertidig ansettelse er opphevet, og det er gjort presiseringer i arbeidstakerbegrepet. Det er også lagt frem forslag som skal bidra til mer tydelige og forutsigbare arbeidsvilkår, jf. Prop. 130 L (2022-2023), herunder en bestemmelse om at fast ansettelse i utgangspunktet skal legges til grunn dersom arbeidsgiver ikke har opplyst om at arbeidsforholdet er midlertidig og en rett til å be om mer forutsigbare arbeidsvilkår. Fra 2024 innføres også en godkjenningsordning for bemanningsforetak med strengere krav til dokumentasjon for bemanningsforetakene og styrking av håndheving og sanksjoner. Spørsmålet om å utvide adgangen til kollektiv søksmålsrett vil vurderes i lys av dette.

7. *Tydeliggjøre arbeidstakerbegrepet i arbeidsmiljøloven*

Stortinget vedtok ved andregangsbehandling den 9. mars 2023 endringer i arbeidsmiljølovens arbeidstakerbegrep, jf. Prop. 14 L (2022-2023), Innst. 181 L (2022-2023) og lovvedtak 41 (2022-2023). Endringen innebærer en presisering og tydeliggjøring av arbeidstakerbegrepet ved at sentrale momenter for klassifiseringen er tatt inn i lovteksten. Det er også innført en presumpsjonsregel om at arbeidstakerstatus skal legges til grunn med mindre oppdragsgiver kan bevise at det foreligger et oppdragsforhold. Lovendringen trer i kraft 1. januar 2024.

8. *Sikre arbeidstakere tydelige og forutsigbare arbeidsvilkår*

Regjeringen la 16. juni 2023 frem Prop. 130 L (2022-2023) som vil bidra til å sikre arbeidstakere tryggere og mer forutsigbare arbeidsvilkår. Forslagene fra regjeringen omfatter utvidede krav til hvilken informasjon som skal gis i den skriftlige arbeidsavtalen, regler om prøvetidens varighet ved midlertidige ansettelser og bruk av prøvetid, rett til å be om tryggere og mer forutsigbare arbeidsvilkår og to presumpsjonsbestemmelser som får betydning ved mangelfull informasjon i arbeidsavtalen. Fristen for når arbeidsavtalen skal foreligge forkortes fra én måned til syv dager. Proposisjonen er til behandling i Stortinget.

9. Tydeliggjøre kravene til innkvartering som arbeidsgiver stiller til rådighet for arbeidstaker

Arbeidstilsynet har sendt på høring et forslag om å forskriftsfeste krav til innkvartering som arbeidsgiver stiller til rådighet for arbeidstaker. Høringen har frist 4. mars 2024.

Arbeidstilsynet foreslår et nytt kapittel 3A i forskrift om utforming og innretning av arbeidsplasser og arbeidslokaler (arbeidsplassforskriften) der det blant annet presiseres de viktigste generelle kravene arbeidsgiver må oppfylle for at innkvarteringen samlet sett skal anses forsvarlig. Saken har vært diskutert med arbeidslivets parter i Arbeidstilsynets Regelverksforum tidligere og vil bli tema i Regelverksforum i november.

10. Sikre arbeidstakeres rettigheter ved konkurs

Av handlingsplanen fremgår det at regjeringen vil sette ned et offentlig utvalg som skal utrede mulige regelverksendringer for å sikre arbeidstakeres rettigheter og bekjempe useriøse aktører som utnytter konkursordningen. Tilsvarende fremgår av Hurdalsplattformen. Utvalget er foreløpig ikke satt ned, men arbeidet med utarbeiding av mandat mv. er startet.

Hindre utnyttelse av arbeidstakere

11. Styrke Arbeidstilsynet

Regjeringen mener økt tilsynsinnsats er nødvendig for å forebygge og bekjempe sosial dumping og arbeidslivskriminalitet. Tilsyn er Arbeidstilsynets viktigste virkemiddel og i tildelingsbrevet for 2023 er etaten gitt i oppdrag å ha en tydelig tilstedeværelse og synlighet i arbeidslivet. Arbeidstilsynet skal legge til grunn en streng reaksjonsbruk ut fra alvorlighetsgrad og vesentlighet ved avdekket brudd på regelverket, og i større grad benytte overtredelsesgebyr når forholdene tilsier det. Bruk av reaksjoner skal innrettes slik at det i størst mulig grad bidrar til økt etterlevelse hos virksomheter som bryter regelverket. Overtredelsesgebyrenes størrelse må gjenspeile dette, og ved gjentatte regelverksbrudd skal nytt overtredelsesgebyr vurderes. Grov arbeidslivskriminalitet og lovovertridelser hvor overtredelsesgebyr ikke vil ha tilstrekkelig effekt som sanksjon, skal rutinemessig politianmeldes, jf. tiltak 32 om effektiv bruk av sanksjoner.

Arbeidstilsynet er styrket budsjettmessig med nærmere 70 mill. kroner i statsbudsjettene for 2022, 2023 og 2024.

12. Styrke allmenngjøringsordningen

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har i løpet av våren 2023 gjennomført møter med partene i arbeidslivet for å drøfte utfordringer med allmenngjøringsordningen, og innspill for å forbedre den. Møtene har fungert som et forum for erfaring- og kunnskapsutveksling. Departementet vil bruke erfaringene fra møtene til å vurdere behovet for justeringer i regelverket.

13. Vurdere endringer i utlendingsregelverket for å hindre utnyttelse av utenlandske arbeidstakere

Utlendingsdirektoratet (UDI) har gjennom saksbehandling av søknader om arbeidssaker avdekket misbruk, i form av falske arbeidskontrakter fra tilsynelatende norske arbeidsgivere og falske utdanningsdokumenter fra faglærte arbeidstakere. Det pågår et arbeid i UDI for å avdekke og reagere på misbruket. Dette arbeidet vil bidra til å hindre at utenlandske arbeidstakere blir hentet til Norge på falskt grunnlag og til å redusere risikoen for at de blir utnyttet. Arbeids- og inkluderingsdepartementet skal utrede endringer i utlendingsregelverket med sikte på å hindre utnyttelse av utenlandske arbeidstakere i 2024.

14. Styrke nettbasert informasjon om arbeidsforhold i Norge

Flere offentlige etater utvikler nettbasert informasjon som skal gjøre opplysninger om arbeidsforhold og regelverk i Norge lettere tilgjengelig for utenlandske arbeidstakere. IMDI (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet) har fått i oppdrag å utvikle nynorge.no som en samlet digital tjeneste for at det skal være enkelt for arbeidsinnvandrere, flyktninger, utenlandske studenter mfl. å være ny i Norge. I første omgang er det lansert nettbasert informasjon rettet mot flyktninger fra Ukraina. Tjenesten bygges ut til flere målgrupper i samarbeid med andre myndigheter.

Arbeidstilsynet videreutvikler nettstedet «Know your rights», som gir informasjon på følgende språk: engelsk, polsk, bulgarsk, estisk, litauisk, rumensk, russisk, ukrainsk og vietnamesisk. Det blir også utvidet til latvisk, spansk og arabisk. Arbeidstilsynet videreutvikler nettbasert informasjon som i første omgang rettes mot litauiske arbeidsgivere med arbeidstakere i Norge. Arbeidet er et samarbeidsprosjekt med myndighetene i Litauen, finansiert med EØS-midler. Arbeidstilsynet skal også etablere et samarbeidsforum med frivillige organisasjoner og andre som er i kontakt med utenlandske arbeidstakere.

15. Benytte sentrale møtepunkter som Skatteetatens ID-kontroll til å formidle informasjon til utenlandske arbeidstakere

Det pågår et arbeid for å avklare ansvars- og oppgavefordeling mellom offentlige myndigheter om videre utvikling av nettbasert informasjon til utenlandske arbeidstakere om arbeidsforhold i Norge (jf. tiltak 14). Informasjon om blant annet rettigheter i norsk arbeidsliv formidles til utenlandske arbeidstakerne, der disse møter myndighetene, f.eks. ved servicesentrene for utenlandske arbeidstakere (SUA) og Skatteetatens identitetskontroll. Dette planlegges videreutviklet, blant annet når det gjelder informasjon om det organiserte arbeidslivet. Nytt informasjonsmateriell rettet mot utenlandske arbeidstakere deles ut på alle servicesentrene og i alle ID-kontorene til Skatteetaten. Brosjyren er oversatt til flere språk og omtaler også informasjon om det organiserte arbeidslivet i Norge. Etatene har oppdatert informasjon som deles ut til utenlandske arbeidstakere ved kontroll. Også dette omtaler det organiserte arbeidslivet i Norge. Denne informasjonen er også inkludert på sua.no.

16. Forbedre informasjonen til arbeidsgivere og oppdragsgivere om oppfølging av lønns- og arbeidsvilkår for utenlandske arbeidstakere

Arbeidet med å gjøre informasjon og veiledning om forskrift om informasjons- og påseplikt og innsynsrett lettere tilgjengelig, må ses i sammenheng med arbeidet med å styrke allmenngjøringsordningen, jf. tiltak 12.

Arbeidstilsynet er i gang med å tydeliggjøre sin nettbaserte veiledning om minstelønn og allmenngjøring av tariffavtaler, som er deres mest besøkte temaside. I forkant av tilsynsaktivitet sendte Arbeidstilsynet eget veiledningsbrev til arbeidsgivere i virksomheter innenfor grøntnæringen, hvor mange utenlandske arbeidstakere jobber som sesongarbeidere. Det er etablert flere samarbeid mellom partene/organisasjonene i landbruket og Arbeidstilsynet hvor særlig HMS, men også arbeidsvilkår og useriøsitet og sosial dumping blir tatt opp. Den etablerte arenaen *Samarbeids- og dialogforum i landbruket* åpner for både faste årlige møter og møter ved behov, og involverer flere aktører, blant annet NHO Mat og Drikke, Fellesforbundet, Bondelaget, Gartnerforbundet og Norsk Bonde- og Småbrukarlag. Samarbeidsforumet har blant annet organisert en informasjonskampanje siden 2020.

Landbruks- og matdepartementet har gjennomført eget møte med organisasjonene innenfor norsk landbruk om tiltak for å forhindre sosial dumping og arbeidslivskriminalitet.

Som en del av arbeidet med Norgesmodellen med seriøsitetskrav for offentlige innkjøp har DFØ (Direktoratet for offentlig forvaltning og økonomistyring) på oppdrag fra Nærings- og fiskeridepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet utarbeidet anbefalinger om «beste praksis» for kontraktsoppfølging generelt og oppfølging av seriøsitetskrav spesielt.

17. Styrke bistanden til arbeidstakere som utnyttes og til ofre for menneskehandel og tvangsarbeid

Justis- og beredskapsdepartementet arbeider med et forslag til endringer i straffebestemmelsene som vil gjøre flere former for utilbørlig utnytting av utlendinger straffbare.

Justis- og beredskapsdepartementet forvalter en tilskuddsordning på prostitusjons- og menneskehandelfeltet. Ved tildelingen for 2023 styrket man tildelingen til organisasjoner som tilbyr rådgivning og oppfølging av arbeidsmigranter som har vært utnyttet. Blant mottakerne er Frelsesarmeen, Caritas og Kirkens Bymisjon.

18. Utrede etablering av digital oversikt over arbeidskontrakter

Arbeidstilsynet vil bli gitt i oppdrag å utrede om det kan være hensiktsmessig å etablere en digital oversikt over arbeidskontrakter. I den sammenheng er det også aktuelt å utrede hjemmelsgrunnlaget for ev. å gi flere tilgang til den type opplysninger som finnes i arbeidskontraktene, hva etablering av en slik ordning vil koste og hvem som ev. skal ha ansvar for å drifte en slik ordning dersom den skal realiseres.

Stortinget har for tiden til behandling forslag til endringer i reglene om hva som skal være innholdet i arbeidskontraktene, jf. tiltak 8. Dette må også tas hensyn til i en slik utredning.

Mobilisere forbruker- og innkjøpsmakt

19. *Utvikle ordninger for deling av seriøsitetsinformasjon*

Regjeringen ønsker å se på hvordan offentlig kvalitetssikret informasjon, innenfor personvernregelverkets rammer, kan deles mellom ulike offentlige instanser og med private virksomheter og forbrukere. Arbeidet er ikke igangsatt. Problemstillingene rundt forvaltningsansvaret og hjemmelsgrunnlag bør utredes nærmere.

20. *Videreutvikle Skatteetatens samarbeidsavtaler med offentlige oppdragsgivere og private entreprenører*

De landsdekkende samarbeidsavtalene bidrar til at 22 av Norges største oppdragsgivere og entreprenører får økt kunnskap om hvordan de kan velge seriøse leverandører. Skatteetaten følger byggeprosjekter med en samlet kontraktssum på ca. 150 milliarder, over hele landet.

Skatteetatens vurderer hvordan samarbeidsavtaler kan gjøres mer tverretattlig, gjennom tettere samarbeid og informasjonsdeling med a-krimsentrene og med andre relevante etater. I første omgang kobles Skatteetatens samarbeidsavtale med Vegvesenet, sammen med a-krimsentret i Vestland, DSB og Tolletaten for å redusere risiko for a-krim i byggingen av Sotrasambandet. Slike vurderinger gjøres også mot andre a-krimsentre.

21. *Formidle informasjon til forbrukere gjennom «Tett på» og handlehvitt.no*

Tettpå

I Tettpå veileder og mobiliserer Skatteetaten forbrukermakten, slik at de kan bli i bedre stand å velge seriøse håndverkere. Samarbeidspartnerne i Tettpå har sammen utviklet Tettpå-veilederen.

Skatteetaten har jobbet med automatiske løsninger for å informere om valg av seriøse håndverkere. Fra 1. januar 2023 får personer i målgruppen «kjøp av eiendom» automatisk brev i Altinn for å bedre kunne velge seriøse håndverkere. Skatteetaten vurderer også om løsningen kan brukes på målgruppen «byggesøknad».

Skatteetaten og bransjeorganisasjoner innen rør-, el- og tømmerfaget har sammen laget tre Tettpå-filmer for å bidra til at flere blir i stand til å velge seriøse håndverkere. Filmkampanjer i sosiale medier har nådd bredt ut med til sammen 4 500 000 visninger.

Gjennom Tettpå samarbeider etaten med finansnæringen, slik at banken kan informere og påvirke kunder som skal velge håndverkere, og på denne måten redusere risiko for svart arbeid og arbeidslivkriminalitet.

Handlehvitt

Handlehvitt har opprettholdt kontinuerlig drift på sosiale medier (Facebook) og gjør regelmessige justeringer og tilpasninger av innhold på nettsiden for å videreutvikle den som en portal for å formidle informasjon og veiledning til forbrukere.

Handlehvitt har sommeren og høsten 2023 også gjennomført en større markedsføringskampanje sammen med trepartssamarbeidet, med Arbeidstilsynet i spissen.

Det er annonsert kampanjer på sosiale medier (Facebook, Instagram og Snapchat). Temaet er bilverksted, bilpleie og bilvask. Det er registrert ca. 1 700 000 visninger på annonsene.

22. Vurdere publisering av stansingsvedtak slik at innkjøpere og forbrukere lettere kan velge bort useriøse og kriminelle aktører

Løsning for publisering av stansingsvedtak er under utredning i Arbeidstilsynet. Det gjøres vurderinger rundt tekniske og juridiske sider ved en publiseringsløsning for stansingsvedtak for transportvirksomheter. Det forventes at det er konkludert rundt veien videre før årsskiftet.

23. Sikre tilstrekkelig informasjon om etablerte godkjenningsordninger og innføre ny godkjenningsordning for bemanningsforetak

Treparts bransjeprogram bil har hatt flere informasjonskampanjer for å bevisstgjøre og informere om godkjenningsordningen for virksomheter som tilbyr bilpleie, hjulskift og hjullagring. Det er gjennomført kampanjer med informasjonsvideoer rettet mot private forbrukere og store innkjøpere. Det er også gjennomført kampanjer i samarbeid med handlehvitt.no. Fremover planlegges det annonser rettet mot bedriftsmarkedet som målgruppe.

Når det gjelder godkjenningsordningen for renholdsvirksomheter, vurderer Arbeidstilsynet en kampanje rettet mot private forbrukere og bedriftskunder av renholdstjenester. Det planlegges også en forbedring av veiledningssiden om ordningen og registeret.

Det er innført en godkjenningsordning for bemanningsforetak som trer i kraft fra 1. januar 2024. Arbeidstilsynet har gjennomført informasjonstiltak knyttet til denne ordningen; det er blant annet publisert nyhetssaker som er spredt i sosiale medier. Det planlegges flere informasjonstiltak i forbindelse med åpningen av søknadsløsningen.

Arbeidstilsynet har lagt ut informasjon om alle ordningene på sine nettsider.

24. Vurdere innføring av et nasjonalt register for serveringsbevillinger

Etter initiativ fra treparts bransjeprogram uteliv er det gjennomført et konseptarbeid som konkluderte med en anbefaling om å opprette et nasjonalt register for serveringsbevillinger som gis fra de enkelte kommuner. Brønnøysundregistrene har mange pågående utviklingsprosjekter som krever mye kapasitet i etaten. Nærings- og fiskeridepartementet vil derfor ikke kunne gi dem i oppdrag å bidra i etablering av et nytt nasjonalt register for serveringsbevillinger på nåværende tidspunkt da det vil kunne gå utover andre prioriterte prosjekter. I det tilfellet at det skal igangsettes arbeid med et slikt register, bør det skje i sammenheng med en nærmere gjennomgang av serveringsloven. Eventuelle oppdrag som legges til Brønnøysundregistrene må være fullfinansiert.

Øke kunnskapen om sosial dumping og arbeidslivskriminalitet

25. Evaluere nye regler om innleie fra bemanningsforetak

Nye regler om innleie trådte i kraft 1. april 2023, med overgangsordning for inngåtte kontrakter fram til 1. juli. Arbeids- og inkluderingsdepartementet har etter dialog med partene i arbeidslivet satt i gang en følgeevaluering, som gjennomføres av Fafo i samarbeid med Samfunnsøkonomisk analyse. Resultater fra en nullpunktsundersøkelse ble lagt fram i august. Det legges fram delrapporter ved utgangen av 2024 og 2025, med sluttrapport 2026. Flere av organisasjonene i arbeidslivet gjennomfører også egne kartlegginger.

26. Forbedre statistikk om bruk av innleie

Statistisk sentralbyrå (SSB) har etter avtale med Arbeids- og inkluderingsdepartementet etablert egen kvartalsstatistikk om sysselsettingsutviklingen i utleienæringen. SSB har også publisert en særskilt analyse av overganger i arbeidsmarkedet fra bemanningsbyrå til annet arbeid eller ut arbeidsstyrken. Departementet har bedt SSB om å vurdere flere mulige tiltak for bedre statistikkmuligheter om innleie. SSB vil ha dialog med Skatteetaten og Arbeids- og velferdsetaten om muligheter for innrapportering i a-ordningen om innleie fra utleievirksomheter.

27. Få bedre kunnskap om bruk og omfang av ubetalt eller svært lavt betalt arbeid

Oslo Economics gjennomfører på oppdrag fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet en kartlegging av bruken av utbetalte stillinger i former som «praktikant», «internships», «trainee» o.l. En rapport vil bli lagt fram mot slutten av året.

28. Sammenstille tidligere evalueringer av tiltak mot sosial dumping, og kartlegge hvordan regelverk på arbeidslivsområdet etterleves og følges opp

I desember 2022 la KPMG fram en rapport som bidrag til evaluering av det tverretatlige samarbeidet mot arbeidslivskriminalitet. Det er tidligere gjennomført flere kartlegginger og evalueringer av tiltak mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet. I 2024 planlegger Arbeids- og inkluderingsdepartementet å gjennomføre en kunnskapsoppsummering i form av en sammenstilling av disse studiene som grunnlag for videre vurderinger av kunnskapsbehov.

29. Øke forskningen på tema relatert til utenlandske arbeidstakere, sosial dumping, arbeidslivskriminalitet og menneskehandel

Det er generelt behov for å øke forskningen om tema som er relatert til utenlandske arbeidstakeres situasjon i Norge, sosial dumping, arbeidslivskriminalitet, menneskehandel, blant annet relatert til økonomisk kriminalitet.

Justis- og beredskapsdepartementet vil omtale behovet for økt forskning og kunnskapsbygging i den kommende stortingsmeldingen om økonomisk kriminalitet.

Norges forskningsråd følger også opp disse problemstillingene gjennom sin portefølje velferd, kultur og samfunn. Arbeids- og inkluderingsdepartementet har i tildelingsbrevet gjort Norges forskningsråd oppmerksom på at det er behov for uavhengig forskning som kan gi økt kunnskap om påvirkningsfaktorer for, og konsekvenser av, arbeidslivskriminalitet og

annen økonomisk kriminalitet, herunder utnyttelse av personer i arbeidslivet, tvangsarbeid og menneskehandel.

I 2024 planlegger Arbeids- og inkluderingsdepartementet, i samarbeid med bl.a. Justis- og beredskapsdepartementet, å gjennomføre et eksternt FoU-prosjekt for å kartlegge omfang og karakteristiske trekk ved arbeidstakere i gråsonene mellom sosial dumping og tvangsarbeid/menneskehandel. Formålet er å få mer kunnskap om arbeidstakere som opplever ulike former for utnyttelse, lønnsstyveri mv.

Skatteetaten gjennomfører årlige spørreundersøkelser mot norske virksomheter. Undersøkelsene måler respondenters opplevelse av a-krim, herunder opplevelse av omfanget av a-krim. Etatenes felles årsrapport omtaler resultatene fra undersøkelsene.

30. *Følge opp evalueringen av Nasjonalt tverretatlig analyse- og etterretningssenter (NTAES)*
Evalueringene fra KPMG og DFØ, viste bl.a. at det er et ønske om, og behov for, en utvidet adgang til informasjonsdeling. Dagens hjemmelsgrunnlag åpner ikke for at Nasjonalt tverretatlig analyse- og etterretningssenter (NTAES) kan dele informasjon om konkrete aktører med politiets og kontrolletatens til deres arbeid for å forebygge og bekjempe kriminalitet. Involverte departementer (AID, FIN og JD) vil følge opp videreutvikling av NTAES, herunder vurdere muligheter for endringer i regelverket for å legge til rette for økt deling av informasjon fra senteret. Det vil også vurderes hvorvidt etterretningsprodukter i større grad kan benyttes til å fastsette felles målsettinger for det forebyggende arbeidet.

Kontroll og oppfølging, og tverretatlig samarbeid

31. *Styrke det tverretatlige samarbeidet for å forebygge og bekjempe arbeidslivskriminalitet*
Finansdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet har gitt Arbeidstilsynet, Arbeids- og velferdsetaten, Skatteetaten og politiet et felles oppdrag om å videreutvikle sitt a-krimssamarbeid, blant annet i lys av KPMGs evalueringsrapport, jf. tiltak 28. Etatene arbeider med tiltak for å etablere en mer overordnet styring av de områder som a-krimssamarbeidet lokalt skal følge opp i den operative innsatsen. Etatene peker på behov for videre utvikling av IKT-støtte, statistikk-løsninger og regelverk som legger til rette for deling av informasjon fra NTAES (jf. tiltak 30), mellom og til/fra etater utenom de som deltar i a-krimssamarbeidet og mellom og til/fri private aktører.

Det er også relevant å se hen til pågående arbeid med stortingsmeldingen om økonomisk kriminalitet.

A-krimssenteret i Alta åpnet i 2022 og har i første omgang hatt Finnmark som geografisk nedslagsfelt. Etatene arbeider med å innlemme det etablerte a-krimssamarbeidet i Troms som en del av senteret. Senteret vil få kontrollressurser geografisk plassert både i Alta og i Tromsø.

I statsbudsjettet for 2024 foreslår regjeringen å styrke etatens lokale a-krimssamarbeid i Innlandet med 15 mill. kroner. Det velfungerende lokale samarbeidet mellom politiet,

Skatteetaten, Arbeids- og velferdsetaten og Arbeidstilsynet forsterkes med nye stillinger i etatene.

32. *Sikre effektiv bruk av sanksjoner*

Samordnet og effektiv bruk av etatenes samlede virkemidler og sanksjoner er en sentral del av det tverretatlige samarbeidet mot arbeidslivskriminalitet, som etatene nå arbeider med å videreutvikle, jf. tiltak 31. Utgangspunktet er at lovbrudd som kontrolletatene har forutsetninger for å oppklare og sanksjonere på en tilstrekkelig måte skal følges opp med forvaltningssanksjoner. Politiet og påtalemyndigheten skal prioritere innsatsen for å følge opp lovbrudd av alvorlig karakter, og lovbrudd som ikke anses å kunne sanksjoneres tilstrekkelig gjennom forvaltningssporet.

Bruken av administrative sanksjoner og straff vil bli nærmere omtalt i den kommende stortingsmeldingen om økonomisk kriminalitet.

Den høyere påtalemyndighet (Riksadvokaten og statsadvokatembetene) har gjennomført inspeksjoner av politidistriktenes behandling av saker som gjelder arbeidslivskriminalitet. Funn og erfaringer fra inspeksjonene har vært tema på alle påtalemøtene i 2023 og forutsettes fulgt opp regionalt av statsadvokatembetene i fagledelsessporet. Det har også startet et arbeid som skal sette i gang en kvalitetsundersøkelse på inndragningsfeltet. Ved gjennomgang av bl.a. avsluttede heleri- og hvitvaskingsaker og saker om grov miljøkriminalitet er siktemålet å identifisere kvalitetsindikatorer ved politiets og påtalemyndighetens arbeid med sikring og inndragning av utbytte fra kriminalitet. Undersøkelsen skal ferdigstilles inneværende år, og en nasjonal rapport vil foreligge tidlig i 2024.

Riksadvokatens retningslinjer gir nærmere avklaringer om hvordan politiet og kontrolletatene kan samordne sin sanksjonsbruk. Det vises til riksadvokatens mål- og prioriteringsskriv for 2023 (rundskriv nr. 1/2023) og riksadvokatens «Retningslinjer om henleggelse og overføring til forvaltningen» publisert 1. april 2022, hvor det vises til brev av 22. mars 2022 med retningslinjer om anvendelsen av straffeprosessloven § 71 c.»

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har sendt på høring forslag om å heve den øvre rammen for overtredelsesgebyr i arbeidsmiljøloven. Etter gjeldende bestemmelse kan Arbeidstilsynet ilegge virksomheter overtredelsesgebyr på inntil 15 ganger folketrygdens grunnbeløp (G). I høringsnotatet legges det frem forslag om at den øvre rammen skal økes til 50 G eller fire prosent av virksomhetens årlige omsetning, der det høyeste beløpet utgjør den øvre rammen i det enkelte tilfellet. Forslaget innebærer en betydelig økning. Et høyere gebyrtak vil føre til at overtredelsesgebyr blir et mer effektivt sanksjonsmiddel, blant annet ved at den preventive effekten øker.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet er også i gang med å utrede Arbeidstilsynets virkemidler i bredt. I denne utredningen vil departementet blant annet vurdere tilsynets sanksjonsapparat i sin helhet.

33. *Følge opp tjeneste for digital deling av tilsynsdata mellom ulike tilsynsmyndigheter*

Det har vært gjennomført møter med tilsynsmyndigheter, og alle fagsystemleverandører til brannvesen og el-tilsyn, hvor formålet har vært å presentere tjenesten (Tilda) og formelt

invitere til deltaking i samarbeidet. Følgende tilsyn er koblet til tjenesten per 4. oktober 2023: Arbeidstilsynet, Fiskeridirektoratet, Justervesenet, Miljødirektoratet, Næringslivets sikkerhetsorganisasjon, Petroleumsstilsynet og Statsforvalteren. I tillegg er 40 brannvesen og 30 el-tilsyn koblet på. For at Tilda skal kunne bidra mer effektivt mot sosial dumping og styrket kvalitet i arbeidslivet må flere tilsyn slutte seg til tjenesten. Det er behov for at flere tilsynsmyndigheter prioriterer utvikling av nødvendige interne systemløsninger som muliggjør oppkobling mot Tilda, slik at tjenesten skal få den nytteverdien som var tiltenkt. I dette ligger også at de enkelte tilsynsmyndighetene og deres eierdepartementer må vurdere om det foreligger hjemmel til å dele opplysninger som inneholder persondata eller annen konfidensiell informasjon, så som beskyttede forretningshemmeligheter. Delingsadgangen må også vurderes utfra den samlede informasjonen om enkeltpersoner som en slik løsning eventuelt vil medføre.

Internasjonalt samarbeid

34. *Videreføre samarbeidet med ELA*

Norge har til nå deltatt som observatør i det europeiske arbeidsmarkedsbyrået (ELA). Nå ligger det an til at forordningen om ELA tas inn i EØS-avtalen i løpet av inneværende år. På dette grunnlaget vil regjeringen videreføre arbeidet med sikte på ytterligere norsk deltagelse i dette samarbeidet. Arbeidstilsynet deltar allerede aktivt i samarbeidet, hvor et viktig tema er utveksling av erfaringer fra myndighetenes arbeid mot arbeidslivskriminalitet og sosial dumping. Arbeidstilsynet er også med i en arbeidsgruppe som deler erfaring med ivaretagelse av ukrainske flyktninger i arbeidslivet. Videre deltar Arbeidstilsynet i to EU-finansierte prosjekter om utsendte arbeidstakere. Her gjennomføres det tilsyn og kartlegging av hvordan håndhevingsdirektivet blir praktisert i landene som er med i prosjektene. Arbeidstilsynet har også et samarbeid med erfaringsdeling mellom de norske regionale verneombudene og tyske «Arbeit und Leben».

35. *Forsterke samarbeidet med kontrollmyndighetene i Norden og Baltikum*

Under Nordisk Ministerråd vil det etter initiativ fra det svenske formannskapet bli etablert en fast arbeidsgruppe for nordisk-baltisk samarbeid mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet. Dette vil styrke det etablerte samarbeidet mellom arbeidstilsynene i landene, der det gjennom flere år er gjennomført tiltak som deling av god praksis, felles tilsyn og utvikling av informasjonstiltak.

2020 ble det etablert et tverretatlig samarbeidsprosjekt om «undeclared work» mellom Arbeidstilsynet, NAV, politiet og Skatteetaten i Norge - og tilsvarende etater i Litauen. Det er til sammen 10 etater involvert i prosjektet. Litauen har etablert tverretatlige team i de fem største byene. Disse er ikke samlokaliserte, men møtes med jevne mellomrom. Etatene planlegger nå etablering av en pilot, et a-krimcenter etter modell fra Norge. Det er gjennomført felles tverretatlige tilsyn både i Norge og Litauen. Det er også etablert et tverretatlig bilateralt samarbeid som gjelder transportbransjen, hvor også Statens vegvesen deltar. Det er gjennomført en felles kunnskapsfase og det planlegges kontroller i begge land.